

Doğa ve Bitki Tanıma Eğitiminde Etkileşimli Uygulama: Çanakkale Örneği

Füsun ERDURAN NEMUTLU*

Department of Landscape Architecture, Canakkale Onsekiz Mart University, Canakkale, TURKEY

*Sorumlu Yazar:

E-posta: fusunerduran@gmail.com

Geliş Tarihi: 02 Ekim 2017

Kabul Tarihi: 08 Aralık 2017

Özet

Kentsel yaşantının toplum üzerinde yarattığı baskı ve gerilimler gün geçtikçe artmaktadır. Bu ortamda sağlıklı ve mutlu bireyler yetiştirebilmek için doğa ile temas etmeleri ve günlük yaşantılarında bitkiler ile temas etmeleri sağlanmalıdır. Bu alışkanlığın kalıcı olması için çocukluk döneminde kazandırılabilmesi gereklidir. Bu çalışmada çocuklara doğa ve ağaç sevgisini aşılayabilmek ve onları daha detaylı tanımlarını sağlamak amaçlanmıştır. Aynı zamanda bu faaliyeti sınıf ortamı dışında ve kendilerine daha yakın hissedebilecekleri üniversite öğrencileri ile yapmaları sağlanmıştır. Üniversite 2. sınıf öğrencilerinden oluşan gönüllü 8 kişilik bir grup ile ilköğretim okulu 3. sınıf öğrencilerinden oluşan 40 kişilik bir sınıf bir arada, park alanında karşılıklı etkileşimli yöntemle uygulama yaptırılmıştır. Çalışma sonucunda üniversite öğrencileri eğitimlerinde öğrendikleri bilgilerin işe yararlığını görerek ve çocuklara faydalı olma duygusu yaşamış, ve mesleklerini daha fazla sevdiğini belirtmişlerdir. Aynı zamanda ilköğretim öğrencilerinin de doğada ders yapmaktan ve bitkileri daha yakından tanımaktan mutlu oldukları belirlenmiştir. Çocukların eğlenceli bir aktivite ile etkileşimli bir şekilde üniversiteli büyüklerini rol model aldıkları gözlenmiş, keşfetme duygusu ile doğaya ilgileri artmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bitki tanıma, doğa eğitimi, ilköğretim okulu, peyzaj mimarlığı

Interactive Application in Nature and Plant Recognition Education: The Case of Çanakkale

Abstract

The pressures and tensions created by urban life on society are increasing day by day. In this environment, in order to be able to grow healthy and happy individuals, they must be in contact with nature and be in contact with plants in their daily life. This habit must be earned in childhood in order to be permanent. In this study, it is aimed to give children a more detailed description of nature and tree love. At the same time, this activity was provided with university students who could feel outside of the classroom environment and closer to them. A group of 8 volunteers from the 2nd grade students of the university and a class of 40 students from the 3rd grade students of the primary school were put together in the park area by a mutual interaction method. As a result of the study, university students stated that they had learned the usefulness of the information they learned in their education and had experienced a sense of usefulness to the children and loved their profession more. At the same time, it has been determined that elementary school students are happy from making lessons in the nature and by getting to know plants more closely. It has been observed that children interact with a fun activity and take a role model of their college seniors, and the sense of discovery has increased their relevance to nature.

Keywords: Landscape architecture, nature education, plant recognition, primary school

GİRİŞ

Günümüzde çevresel problemler her bölgede özellikle kentsel alanlarda ve sanayinin hızla geliştiği bölgelerde yaşamı tehdit edebilecek boyutlara ulaşmaktadır. Bu sorunun önüne geçilebilmesi için doğal alanların ve tüm yaşam ortamlarının (habitat), birbiri ile etkileşim içinde bulunan hassas ekosistemlerin, önemle korunması gerekliliği artık tüm yetkililer ve bireyler tarafından kabul edilerek önlemler alınmaya çalışılmaktadır. Dünyanın bir bölgesinde oluşan çevresel sorunlar kaçınılmaz olarak diğer ülkeleri de etkilediğinden uluslararası çözüm arayışlarına gidilerek, organizasyonlar kurulmuş ve yasal yönetsel önlemler alınmaya çalışılmıştır. Bu noktada özellikle kentsel alanlardaki kent parkları ve yeşil alanlar nitelik ve nicelik olarak iyileştirilmeye çalışılmakta, kamu kurumları ve okul bahçelerinde ise bireylerin doğa ile yaklaşması sağlanmaya çalışılmaktadır.

Kentlerin akciğeri olarak nitelenen kent parkları ve yeşil alanları bu noktada çok önemlidir. Çünkü, doğadan hızla uzaklaşan kentsel ortamlarda ekolojik dengeyi kuran ve toplumsal iletişimi gerçekleştiren en önemli alanlar bunlardır. Ayrıca insanlara sosyal, kültürel, sağlık, eğitim, çevresel, ekonomik faydalar sağlayarak yaşanabilir ortamlar oluştururlar [1]. Ancak günümüzde, özellikle

büyük kentlerdeki çocuklar doğadan izole edilerek büyümektedirler. Kentlerdeki çarpık ve plansız yapılaşma sonucu oldukça sınırlı olan güvenli açık alan (park, oyun alanı, kent ormanı, meydan..vb) olmaması nedeni ile çocuklar aktif olarak zamanlarının çoğunu iç mekanda geçirmekte, toplum ve doğa ile çok sınırlı bir şekilde ilişki kurabilmektedir [2; 3]. Bunun yanı sıra çevresinde doğayı minimal düzeyde gören ve ondan kopan çocuk sadece sınıf ortamında veya sanal olarak doğayı tanımaya çalışmaktadır. Bunun sonucunda doğayı tam algılayamamakta ve yaşam ile bağlantı kuramamaktadır.

Tiflis'te 1977 yılında yapılan 'Uluslararası Çevre Eğitimi Konferansı'nın bildirgesinde çevre eğitiminin temel hedefinde, çevresel problemlerin çözümü için insanların aktif olarak çalışmaların içinde yer almalarının kararlılıkla sağlanması gerektiği önemle vurgulanmıştır. Bu amaca ulaşmak için çevre sorunlarına yönelik bilgi, kaygı ve becerilerin artırılarak farkındalık yaratılması gereklidir. Bu konuda en fazla temel kaynak olarak kullanılan Hungerford ve Volk (1990)'un çalışmasıdır. Buna göre çevre eğitimcileri, öğrencilere bilgi aktarmak yanı sıra, eyleme dönüştürmeli ve takip etmelidir [4].

Doğa ve çevre eğitiminde, öğrencilerin doğayla doğrudan etkileşime girerek doğal kaynakların tümünü tanımlarına

ve birbirleri ile olan ilişkileri anlamalarını sağlayabilecek öğretim yöntemleri kullanılmalıdır [5]. Bu bağlamda, bireyler çevreyi algımlarken doğayla direk etkileşerek kalıcı öğrenme alışkanlığı kazanabilirler ve çevresel değerleri içselleştirebilirler. Doğa temelli öğrenme (naturebased learning), olarak da kavramsallaştırılan bu yaklaşımda, çevre eğitimi sadece sınıf ortamıyla sınırlı kalmayarak doğayla doğrudan yüzleşme fırsatı verecek serbest çevre eğitimi uygulamaları olup, kalıcı alışkanlıklara yansiyabilen bir öğrenme modelidir [5, 6, 7]. Toplumun tüm bireylerini bu bilinç düzeyine ulaştırmak uzun süreli emek gerektiren, yasa ve yönetmeliklerle desteklenmesi gereken bir eğitim sürecidir. Bu açıdan öncelikle ilköğretim öğrencilerinin yaşam alışkanlıklarını edindikleri kişiliklerinin oluştuğu dönemlerinde bu eğitimlerin verilmesi toplumun geleceği açısından çok önemlidir. Bu gerçekten yola çıkılarak bu çalışma, üniversite öğrencileri ve ilköğretim öğrencilerinin etkileşimini sağlayarak alan uygulamasına dayanacak şekilde kurgulanmıştır. Çalışmanın temel amacı, doğa ile barışık bireyler yetiştirmek için ilköğretim döneminde çocukların bitkileri, doğayı tanımları ve algılamalarının sağlanmasıdır. Aynı zamanda bu çalışmada karşılıklı etkileşim yöntemiyle, üniversite öğrencilerinin derslerinde gördükleri bilgileri uygulamalı olarak öğretmeleri sağlanarak, edindikleri bilgilerin işe yararlığını görüp mesleki doyum yaşamaları da hedeflenmiştir. İlk öğretim öğrencileri ise üniversitelileri rol model olarak kalıcı severek çalışmaktadır.

MATERYAL ve METOD

Çalışmanın ana materyali olarak Çanakkale 960 TOKİ toplu konut alanı içinde yer alan Hüseyin Akif Terzioğlu İlköğretim Okulu, 3D sınıfı seçilmiştir (Şekil 1). Bu sınıfın 40 öğrencisi ile Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü ikinci sınıf öğrencilerinden oluşan 8 kişilik grup, çalışmanın ana materyalini oluşturmaktadır. Çalışma alanı olan okulun bahçesinin uygulama alanı olarak yeterli büyüklük ve doğal potansiyelde oluşu; okulun hemen yanında araç trafiği problemi olmaksızın yürüyerek ulaşılabilen mahalle parkına çok yakın olması bu alanın seçilmesinde en önemli etkenlerdir.

Şekil 1. Çalışma alanı ve Çanakkale’de konumu

Şekil 2. Çalışma alanında uygulama yapılırken

Çalışmanın yönteminde 1. aşama: öğrenciler kendi sınıf öğretmenleri ve üniversite öğretim üyesi eşliğinde birbirleri ile tanıştırılmıştır. Öğrencilerden 5'er kişilik, 7 grup oluşmuş ve her grup kendine bir isim seçmiştir. Daha sonra her üniversite öğrencisi 5'er çocuk ile eşleştirilerek el ele tutuşmaları ve park alanına gitmeleri sağlanmıştır (Şekil 2).

2. aşamada, her grup halka olarak tanımak istedikleri ağacın etrafına otururlar. Üniversite öğrencileri önce ağacı tanıtır daha sonra, ağacın dış görünüşü, yaprağı, çiçeği ve meyvesini çocuklar ile eğlenceli bir şekilde çizerler. Bu çalışmalar sırasında bir üniversite öğrencisi, (grubu olmayan) öğrencilerin doğa ile ilgilerini ölçmek, ileri yönelik isteklerini almak ve bu çalışmadan memnuniyetlerini ölçmek için 3 adet soru yönelterek cevapları kaydetmiştir.

3. aşama: İlköğretim öğrencilerinin daha önce yaptıkları etkinliklerinde edindikleri deneyimleri anlatmaları istenir ve kaydedilir. Daha sonra üniversite öğrencilerinin çocuklar için hazırladıkları çiçek fideleri hediye edilerek, onların bakımlarını yapmaları istenmiştir.

BULGULAR

Çalışma ilköğretim öğretmeninin ve üniversite öğretim üyesinin gözetiminde yürütülmüştür. Öncelikle ilköğretim öğrencileri eşit sayıda gruplara ayrılarak her gruba kendi seçtiği bir çiçek ismi verilmiştir. Bu grupların her biri bir üniversite öğrencisinin çalışma grubu olarak belirlenmiş ve okul dışında yer alan park alanına her grup el ele tutuşarak çıkmıştır. Park alanı üniversite öğrencilerinin derslerinde uygulama alanı olarak kullandığı bir bölge olup burada bulunan ağaçların detaylarını çizerek detaylı tanımışlardır. Bu alanın seçiminde çocukların en yakınlarındaki park alanı

olması ve günlük hayatlarında en fazla gördükleri ve merak edecekleri bitkileri buldurması dikkate alınmıştır. Bu park alanına getirilen öğrenciler kendi ağaçlarını kendileri seçerek çevresinde halka olarak oturmuştur. Bu bitkiler: *Eleagnus angustifolia* (İğde), *Melia azedarach* (Tesbih ağacı), *Platanus orientalis* (Çınar), *Pinus brutia* (Kızılcım), *Robinia pseudoacacia*, (Akasya), *Salix alba* (Söğüt), *Tamarix tetrandra* (Ilgın)'dır. Önce ağacın hikayesi, kullanımı, çiçek ve meyve özellikleri anlatılır ve çocuklarla beraber çizilerek tanıtılır. Çocukların ağaçla yakın temas etmeleri sağlanarak çarpıcı ve kalıcı bir öğrenme sağlanmıştır. Bu yaş döneminde çocuğun keşfetme isteği ve sevgi ihtiyacının ağaçları tanımaları ile tatmin edilmesi gelecek yaşamlarında doğanın yaşam sürecini algılamalarını da kolaylaştıracaktır. O nedenle çocuğun ağacı kendisinin keşfetmesi sağlanmış, sadece kısa bilgiler verilmiş, soruları cevaplanmış ve çizilmiştir.

Çalışmada, üniversite öğrencileri ilköğretim öğrencilerine çalışma sırasında sorular sorarak doğaya ilgilerini belirlemeye çalışmıştır. Sorulan sorular ve yanıtları Çizelge 1. de yer almaktadır. Buna göre, ilköğretim öğrencilerinin % 50'si daha önce ağaçlarla yakın bir ilişki kurmamıştır ve hiç biri bu kadar detaylı tanımadıklarını söylemiştir. Öğrencilerin hemen hemen tamamı (yaklaşık% 98) etkinliği çok sevdiğini söyledi. Bazıları çok etkilendiği için, bu etkinliğin tekrar edilmesini ısrarla istemiştir. Öğrencilerin bir kısmı ise ağaç dikme etkinliği yapılmasını istemiştir.

Çalışma süresinde hem ilköğretim öğrencileri hem de üniversite öğrencileri çok eğlenerek birbirleri ile duygusal bağlar da kurmuştur. Çalışma sırasında her iki grup da karşılıklı olarak faydalanmışlardır. Üniversite öğrencileri, çocuklara doğa ve ağaçlar ile ilgili bilgiler öğretmenin hazzını yaşamışlardır. Eğitimleri süresince edindikleri bilgiler ile topluma faydalı olabilecek mesleklerine olan ilgilerini de artırmıştır.

SONUÇ

Peyzaj mimarlığı bölümü öğrencilerinden oluşan eğitimci grubu için çocuklarla birlikte olmak ve onlara faydalı olmak olağan dışıydı ve mesleki bilgilerini onlara aktarabilmeleri, farklı bir doyum vermiştir. Üniversite öğrencileri kendilerine öğretmenim denmesinden ve mesleklerine çocukların bu kadar ilgi duymasından dolayı kendilerinin topluma faydalı olma duygusunu da yaşamışlardır. Çocukların rol model olarak görebilecekleri üniversiteli büyükleri ile birlikte doğa eğitimi almaları kalıcı alışkanlık edinmelerini sağlayacaktır.

Çalışmada ilköğretim öğrencilerinin doğa ve bitkiler ile ilgili eğitim almalarının gerekliliği ve önemi, onlarla daha yakın temaslar kurmalarının gerekliliği ortaya konulmuştur. Mevcut eğitim sisteminde bu yönde bir eğitim bulunmaması, çevre ve doğa ile ilgili bilgilerin eksik kalmasına ve bireylerin doğaya yaklaşamamasına neden olmaktadır. Çocuğun enerjisini doğada harcaması sağlıklı ve mutlu olmasını sağlayacağı bilinen bir gerçektir. Ancak bunu yaşam alışkanlığına taşıyabilmesi için onu yakından tanıması ve nasıl faydalanacağını bilmesi gereklidir. Aynı zamanda doğayı beraber yaşamak bir paylaşım içinde bulunmak da sosyal olarak çocuğun gelişimine olumlu yansımaktadır (Şekil 3).

Şekil 3. Çalışma sonunda üniversite öğrencileri ve ilköğretim öğrencilerinin vedalaşmaları.

Çizelge 1. İlköğretim öğrencilerine yönlendirilen sorular ve yanıtları

	Soru 1	Soru 2	Soru 3
	Daha önce ağaçlarla ilgilendin mi?	Bu çalışmayı sevdim mi?	Bu çalışmadan neler öğrendin?
	Beş öğrenci 'evet' cevabı vermiştir.	Dört öğrenci çok sevdiklerini söylerken bir tanesi biraz sevdiğini söylemiştir.	Dört öğrenci yeni bir ağaç öğrendiklerini bunlardan iki tanesi öğrendikleri ağacın tesbih ağacı olduğunu söylemiştir. Diğer öğrenci ise tesbih ağacını zaten bildiğini onunla ilgili daha çok bilgi edindiği belirtmiştir.
Orkideler Grubu	İki öğrenci 'evet', üç öğrenci 'biraz' cevabı vermiştir.	Hepsi çalışmayı çok sevdiklerini söylemiştir.	Beş öğrenci de çınar ağacını öğrendiklerini söylemiştir. Aynı zamanda iki öğrenci ağacın gölge yaptığını, iki öğrenci çok dallı ve yapraklı olduğunu, iki öğrenci yapraklarının da beş parmak gibi olduğunu belirtmişlerdir.
Beyaz Gelincikler Grubu	Üç öğrenci 'evet', bir öğrenci 'hayır', diğer öğrenci ise 'hatırlamıyorum' cevabını vermiştir. Evet cevabı veren öğrencilerden bir tanesi salkım söğütü, bir diğeri ise çam ağacını bildiğini belirtmiştir.	Beş öğrenci de etkinliği çok sevdiğini söylemiştir. Aynı zamanda öğrencilerden bir tanesi tekrar yapılmasını istemiştir.	Üç öğrenci ılgın ağacını öğrendiklerini söylemiştir. Dört öğrenci bazı ağaçların iğne yapraklı olduğunu, bir tanesi ise ağaç çizmeyi daha iyi öğrendiğini belirtmiştir.
Laleler Grubu	Hepsi 'hayır' cevabı vermiştir.	Gruptaki bütün öğrenciler etkinliği sevdiğini söylemiştir.	İki öğrenci yalancı akasya ağacını öğrendiğini bu öğrencilerden bir tanesi çınar ağacını da bildiğini söylemiştir. Bazı öğrenciler ağaçların güzel ve önemli olduğunu öğrendiğini, bazıları ağaç çizmeyi öğrendiğini ve zorlandığını belirtmiştir.
Menekşeler Grubu	Dört öğrenci 'evet', bir öğrenci 'hayır' cevabı vermiştir.	Hepsi çok beğendiğini söylemiştir. Bir öğrenci aynı zamanda oturacak düzgün bir yer olmamasından şikâyet etmiştir.	Beş öğrenci de çizdikleri ağacın içinde ağacı olduğunu, bir tanesi ağacın çiçeklerinin sarı renkli olduğunu, bir öğrencide yeşil yapraklı olduğunu söylemiştir.
Papatyalar Grubu	Beş öğrenci 'evet' cevabı vermiştir. Bir öğrenci bitkileri sevdiği için ilgilendiğini belirtmiştir.	Gruptaki öğrenciler çalışmayı çok sevdiğini belirtmişlerdir.	Hepsi ateş dikenini çalışmasını öğrendiklerini söylemiştir.
Akasyalar Grubu	Hepsi 'hayır' cevabını vermiştir. Bir tanesi çiçeklerle ilgilendiğini söylemiştir.	Altı öğrenci sevdiğini söylemiştir. Bir öğrenci aynı zamanda bitki dikme etkinliği yapılmasını istemiştir.	Beş öğrenci yalancı akasya ağacını öğrendiğini, bir tanesi ise ağaç çizmeyi öğrendiğini söylemiştir. Üç öğrenci yalancı aksayanın dikenli olduğunu, iki öğrenci çiçeklerin güzel kokulu olduğunu, bir öğrenci yaprak ve çiçekleri daha iyi öğrendiğini eklemiştir.

KAYNAKLAR

[1] Erduran Nemutlu, F. 2016. Çanakkale 500. Yıl Parkının Peyzaj Tasarımı ve Sosyo-Kültürel Olanakları Açısından İrdelenmesi. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi. 13(03): 48-59.

[2] Başal, H.A. 2003. "Okulöncesi Eğitimde Uygulamalı Çevre Eğitimi", Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar, Yayına Hazırlayan: Müzeyyen Sevinç, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, ss. 366-378. ISBN: 975.8587.35.8. İstanbul.

[3] Çelik, A. 2012. Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Açık Alan Kullanımı: Kocaeli Örneği. Atatürk Üniversitesi. Ziraat Fakültesi Dergisi, 43 (1): 79-88. ISSN : 1300-9036. Erzurum.

[4] Chawla, L., Cushing, D.F., 2007. Education for strategic environmental behavior. Environmental Education Research. Vol. 13, No. 4: 437-452. University of Colorado,

USA. ISSN 1350-4622 (print). Taylor & Francis. DOI: 10.1080/13504620701581539. <https://www.colorado.edu/cedar/sites/default/files/attached-files> (Erişim: 3.9.2017).

[5] Özdemir, O., 2010. Doğa Deneyimine Dayalı Çevre Eğitiminin İlköğretim Öğrencilerinin Çevrelerine Yönelik Algı ve Davranışlarına Etkisi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. S: 27: 125-138.

[6] Haan, G. ve Harenberg, D., 1999. Bildung für einenachhaltige entwicklung: "Förderprogramm bildung für nachhaltige entwicklung". Erişim: 15-April-2007 at Freie Universität Berlin: <http://www.blkbonn.de/papers/heft72.pdf>.

[7] Bögeholz, S., 2006. Nature experience and its importance for environmental knowledge, values and action: recent German empirical contributions. Environmental Education Research, Vol.12, No. 1, Feb. pp. 65-84.